

SZIRMAI PÉTER

A sziget

Nagyjából, egy évvel ezelőtt, egy péntek délután mentem el Ciudad Extrana, szigetünk fővárosának munkaügyi központjába. Három órás várakozás után jutottam be az ügyintézőhöz. Szigorú, ötvenéves hölgy volt. Mondtam, hogy munkát keresek. Kérdezte, milyen diplomám van. Mondtam, hogy mérnök vagyok. Építőmérnök. És nem talál munkát? Ez hogy lehetséges?, kérdezte kikerekedett szemmel. Mondtam, hogy értelmetlennek találom a mérnöki munkát: csekély létszámmal, feladatokkal túlterhelve, haszontalan létesítményeket kell tervezni, megvalósítani. Csodálkozott. Fürkészve nézett, láthatóan furcsának talált. Aztán erőt vett magán, ismét a képernyőre meredt. Mondta, hogy rögzíti, amit elmondtam. Három hét múlva jöjnek be a központba, addig próbálnak valamit tenni ügyem érdekében.

Három hét múlva megjelentem a hivatalban, az őrnök mondta, hogy ehhez és ehhez az ügyintézőhöz jöttem, mondta, hogy nincs ügyintéző választás, kivételezés, végig kell állnom a sort. Négy órát vártam. Nem ugyanahhoz az ügyintézőhöz kerültem, hanem egy negyvenes, agyondolgozott nőhöz. Fáradt volt, ingerlékeny. Mondta, hogy levelezés történt az ügyemben és egyetlen munka lehetősége merült fel: kőfaragás. Végül is nem ért váratlanul a dolog, tudtam, hogy csak fizikai munkát kaphatok. Kérdeztem, hogy mit kéne faragni. A képernyőre meredt, úgy mondta, tagoltan: moaikat. Hallottam már ezt a szót, de nem tudtam beazonosítani. Kutattam az emlékezetemben, de a nő megelőzött. A monitorról olvasta: a moai a Húsvét szigeten található kőszobor neve. Aztán rám nézett, úgy folytatta: a kormány úgy döntött, hogy felfuttatja a moai kultúrát. Először hazai terjesztésre kell gyártani, utána megfontolják az export lehetőségét is.

Hüledeztem szavai hallatán. Eszelős ötlet volt. Vadul kergetőztek a gondolataim, hátha találok valami kiutat, de nem jutott eszembe semmi. Be kellett látnom, hogy nincs más választásom. Aláírtam a papírt, hogy vállalom a munkát.

Egy hónap múlva, reggel, megállt a házunk előtt egy platós teherautó: a kötömböt hozta. Daruval emelték az előkertbe. Mondta a szállító: 2,5 méter hosszú, 1 x 1 méter keresztmetszetű vulkáni tufa. Aláíratta velem a papírt, ami igazolja, hogy átvettem tőle. A gyerekek csak akkor mertek kijönni a szobájukból a kertbe, miután az autó elhajtott. Tágra nyílt szemmel kérdezték, hogy mi ez a valami az előkertben. Nem beszéltem a megállapodásról, hogy munkát vállaltam. Csak azt tudták, hogy munkát

keresek. Mondtam a gyerekeknek, hogy ez lesz a jövőbeni foglalkozásom: moaikat fogok faragni. J. felnevetett. N. mondta, hogy mindig kitalálok valami vicceset. Én is nevettem, de hozzátettem, hogy ez nem vicc. Tényleg ezt kell csinálnom.

Olvastam: Thor Heyerdahl egyik kísérletében hat férfit alkalmazott arra, hogy faragjanak ki egy kőtömbből egy öt méteres szobrot. A gyakorlott munkásoknak mindössze három napba tellett, amíg fő vonalaiban kivésték. Ebből arra következtettem, hogy az én 2 méter magas szobromnak kb. három hét alatt meg tudom adni fő formáját.

Tévedtem. Még azon a héten csomag érkezett. A csomagban öt darab véső, egy kalapács volt, meg egy hivatalos levél, amiben tájékoztattak, hogy két hét múlva kell leadnom a szobrot: teherautó érkezik egy ügyintézővel, aki átveszi a kész művet, és hoz egy új kőtömböt. Ha elkopik a vésőm, megsérül a kalapács, levélben jelezhetem, hogy pótolják.

Március eleje volt, szépen tavaszodott. A gyerekeket elvittem iskolába, utána átöltöztem: farmer, apám zöld munkaköpenye, védőszemüveg, műanyag sisak, védőkesztyű. Az első pár ütés szokatlan volt, le pattant a kőről, utána megszoktam a kézmozdulatot, a véső visszarúgását. De a tömb hatalmas volt: hosszú, nehéz munkának néztem elébe.

Már az első nap, ebéd után, megjelent J. bácsi, a szomszédból. Kövér, vörösés hajú, hetvenes alak. Karba tett kézzel, láthatóan rosszállóan méregetett.

– Hát te mit csinálsz? – kérdezte.

Gyerekkorom óta ismer, innen a tegezés. Én persze magázom.

Mondtam, hogy mivel foglalkozom.

– Igen, a tévében hallottam erről a moai-programról. És tudsz te faragni? – kérdezte epésen.

Mondtam neki, hogy nyugodjon meg, nagyon jól fog kinézni a szobor, főleg, ha a szemeit is sikerül jól kifaragnom. Apám is ügyes kezű volt, belejövök én is. Erre nem válaszolt, megvonta a vállát, szó nélkül bement a lakásába.

Tudtam, hogy leadja a jelentést rólam.

A szobor két hét után, szerintem és a gyerekeim szerint is, egészen jól nézett ki. A határnapon megállt a ház előtt a teherautó. A vezető a kocsiiban maradt, a másik ülésről kipattant a hatóság képviselője. Kicsi apró ember: fekete, tömbszerű. Köszönést mormolt, majd egyből a faragványhoz lépett. A szobor a hátán feküdt, szemei az eget célozták meg, nem tudtam felállítani. Körbejárta, mérőszalagot vett elő, méréseket végzett. Aztán elővette a telefonját, fotókat készített róla.

– Leülhetünk valahol? – kérdezte.

– Persze – mondtam, és a kert asztalra mutattam, ahonnan láthattuk a szobrot.

A pad a cseresznyefa árnyékában kifejezetten kellemes helyen volt. Kérdeztem, hogy megkínálhatom-e maté teával. Mondta, hogy kér, majd a papírjaiba mélyedt.

Pár perc múlva hoztam a teát.

– Cukor, citrom? – kérdeztem.

– Köszönöm – intett elutasítón – tisztán iszom.

Még mindig a papírjait böngészte.

– Rendben van minden? – kérdeztem.

– Végül is igen – mondta, de nem nézett rám. – Első faragásra megfelel. Azért várjuk, hogy fejlődjön. A harmadik, negyedik szobor már szebb kell, hogy legyen.

– Értem.

– Látogatásomról jegyzőkönyvet vettem fel, amiben rögzítettem a tényeket. Azt írtam, hogy legközelebb a készülő szobrot esténként le kell takarnia ponyvával. A ponyvát postán küldjük el magának. Két véső tönkrement, azokat is postán pótoljuk. Ezt maga, az aláírásával hitelesíteni fogja.

Eléggé egykedvűen nézegettem a papírjait.

Megvetően meredt rám.

– Egyébként, mi a végzettsége? – kérdezte.

– Mérnök. Építőmérnök.

– Miért nem helyezkedik el ezen a szakterületen?

– A cégeknél állandóan túlmunkát rendelnek el. A határidő túllépések miatti felelősséget a dolgozókra hárítják.

– Ez mindenütt így van... Nálunk is... Végül is a faragás is szép munka. És hasznos. A szakértők szerint a moaiból előtörő életerő, a mana, segít fölemelkedni az országnak.

Kétkedve bámultam rá.

– Maga hisz ebben? – kérdeztem.

Dühösen nézett vissza.

– Persze – válaszolta. – Nézze meg a kormány hivatalos honlapján a szakértői véleményeket. Amit az előbb mondtam, bizonyított tény.

Fintorgott, mintha fájna neki valami.

– Formálja át kicsit a gondolkodását! – mondta. – Fejlődjön! Tanuljon!

– Értem – hebegtem és közben aláírtam a jegyzőkönyvet.

A táskájába gyűrte a papírjait. Felpattant a székről, nyúlt a táskája felé.

Intett a sofőrnek, aki beindította a motort. Az új tömböt letették a kertbe, a faragványomat beemelték a platóra. Tíz perc alatt végeztek.

– Ez a szobor kinek megy? – kérdeztem óvatlanul.

Fürkészve nézett az arcomba.

– A központi szoborelosztó központban döntenek a sorsáról. – mondta hidegen. Mennünk kell! Túl sok ideig voltam itt...

A kabátját nyújtottam felé. Kapkodva húzta fel. Már nem beszéltünk. Csendben betettem mögöttem a kaput.

Látogatása végeztével leültem a kertbe, a cseresznyefa alá, és fontolgatni kezdtem a szigetről való távozás lehetőségét.

J. bácsi kilépett a teraszára, onnan vett célba cinikus mosolyával.

– Alakul a szoborépítés? – kérdezte.

– Persze, minden rendben van – mondtam.

Fölálltam az asztaltól és bementem. Nem akartam adalékkal szolgálni a jelentéséhez.

Két napig rajzoltam, terveztem. Nem faragtam. Láttam, hogy legegyszerűbben teherhajón hagyhatjuk el a szigetet. Egyik éjjel kimentem a dokkba. Három hajó horgonyzott a kikötőben. Az egyik előtt, a parton ládák voltak feltornyozva. A part és a hajó között rámpa. Egy férfi rakodta befelé a rakományt a hajóra. Megszólítottam. Mondtam, hogy mire lenne szükségem. Egy ideig vonakodott, aztán mondta, nem garantálja, hogy nem fedeznek fel minket, de megpróbálhatjuk. Ötszáz pesót kért. Ez három havi fizetésem volt. Megegyeztünk.

Éjjel vittem ki a családot a kikötőbe. A raktérben bújtunk el. A hajó hajnalban indult, és éjjel érkezett Santa Mariába. Ez már a szabad világ volt.

Santa Mariában matematikatanárként helyezkedtem el.

A szigeten többet nem jártam.

A llanerók

Két társammal Yumába tartunk. Követek vagyunk. Dzsipünk lökhárítóján fehér lobogó. Csak így merünk behajtani Yumába.

A sivatagot nevezik nálunk Yumának: Arica és Tranquilidad közötti ezer kilométer hosszú, száz kilométer széles sávot. Senki sem merészkedik átkelni rajta. Egyrészt a klíma, másrészt az ott élő félkatonai csapatok a visszatartó erő. A llanerók.

A llanerókról először nagyapámtól hallottam. Mesélte, hogy a sivatagban, aminek a határán lakunk, élnek nomád csapatok. Mindig is léteztek és mindig is létezni fognak. Már az ő nagyapja is mesélt róluk, és most ő is mesél nekem, így ő. A llanerókról nincs megbízható adat: hányan vannak, hány csoportra oszlanak, hol élnek pontosan, mennyi fegyverük, lőszerük van. Voltak kísérletek a felszámolásukra, de ezek, minden alkalommal, sikertelennek bizonyultak. A harc kezdete velük szemben a múlt kódébe vész. A llanerók ismerik a sivatagi harcmodort. Lőállásaikból egyenként szedik le a betolakodókat. A hatalmon lévők egy idő után letesznek a

megsemmisítésükről: túl nagy árat kellene fizetni ezért. Benzin és élelem-rablásaik fölött inkább szemet hunynak.

De most más időket élünk. A vörös kokárdás forradalom elsöpörte a negyven éve tartó Ramos-diktatúrát. A kormány szándéka, hogy békés úton rendezze a llanerók ügyét. Meg akarja értetni velük: mindenki békében élhet az országban, nincs szükség többé a nomád életformára, a társadalomból való kivonulásra.

Világos a lecke.

A 733-as út átvezet a sivatagon. Tranquilidad köré épült elkerülő út 36-os kilométertáblájánál tértünk rá a 733-asra. Utunk szürkés-sárga homokdűnék között kanyarog, kivezet a városból oda, ahonnan már eltűnnek a dombok. Jobbra, balra, előttünk: végtelenbe vesző síkság. Barnás homokszín. Fehér zászlónk lobog az ellenszélben. A zászló miatt, csak hatvan kilométer per órás sebességgel tudunk haladni. Pár keselyű lebeg felettünk, aztán eltűnnek ők is. Az úton szélhordta homokfoltok. Enyhe szellő kap bele, mi is felkavarjuk a port. A dzsip elvileg zárt karosszériájú, a szemek mégis áthatolnak az eresztékeken, rátapadnak izzadt bőrünkre, arcunkra, nyakunkra, kezünkre, behatolnak az ingünk, a napszemüvegünk alá. A szemhéjam alatt érzem a homokszemeket. Minden mozdulat kellemetlen, fáj.

Este gyorsan lehűl a levegő. Kiszállunk a kocsiból. Az eltűnő láthatárt pásztázzuk. Még izzadt az ingünk a nappali forróságtól. Eddig melegünk volt, most fázunk. Nincs barlang, menedék ahová behúzódhatnánk. Tüzet rakunk. Eszünk. Megvárjuk, amíg késő éjjel elhamvadnak a lángok. A kocsiban éjszakázunk.

Reggel van. A nap amióta megjelent az ég, tüzeli a szélvédőt, a kocsitetőt. Ismét úton vagyunk. Mélyen benne járunk a sivatagban. Tíz óra felé Juan mondja: hamarosan kifogy a benzinünk. Csak egy telitanknyi üzemanyagot hoztunk magunkkal, úgyhogy nem mehetünk tovább. Lassítunk. Megállunk. Amíg Juan és Jorge a tankot tölti, előveszem a távcsövet. Körbepásztázom a láthatárt. Nincs mozgás. Embereim a dzsip hátsó részébe rakják az üres kannákat. Várunk. Juan elbóbiskol. Délután keselyűk jelennek meg az égen. Jorge rájuk foglya a puskáját, de leintem: jobb takarékoskodni a lőszerrel. A délután alig elviselhető lassúsággal telik. Karórámat hiába nézegetem, a mutató lassan kúszik a számlapon. A homok visszaveri a napot. A levegő: forró gáz, égeti a torkomat, légcsovet, tüdőmet. Vízet kortyolunk, de az is meleg. A pokolba kívánjuk, aki ideküldött minket. Estefelé tüzet rakunk. Főzünk. Szalonna, bab, hagyma. Bízunk benne: a tűz idecsalogatja a llanerókat. Elalvás előtt beszéljük: a holnapi napot még kibírjuk valahogy, aztán üzenetet hagyunk, és hajnalban haza indulunk.

Arra ébredek, hogy egy térd nyomja a hátamat, egy tenyér tapad a számra. A földön hasalok. Szorgos ujjak hátul összekötik a kezeimet. Ar-

comra homok tapad. Nem látok semmit. Sötét van. Valaki kendőt köt a szememre.

Kocsiba ültetnek. Mellettem jobbról, balról örök, lábuktól moccanni sem tudok. Nem szólnak. A kocsi motorja felbőg. Elindulunk. Ösztönösen próbálom kitalálni, meddig utazunk, talán fél órát, talán háromnegyed órát, hiszen a kiképzésen belénk verték: tartsuk meg az időérzékünket. Aztán, eszembe jut: ennek nincs jelentősége, nem tudom, milyen irányban indultunk el.

A kocsi megáll. Kiszállítanak. Mindkét oldalamon valaki, a karomat fogják, úgy vezetnek. Az ajtó nyikorogva nyílik, valahová belépünk, döngve csukódik mögöttünk. Kezeimet kiszabadítják. Leültetnek. A kendőt leoldják a szememről. Félhomály van. A csuklómát masszírozom. Élesednek a kontúrok. Egy szobában vagyunk, a sarkokban hosszú, karcsú gyertyák égnek. Velem szemben, fotelben, egy férfi foglal helyet. Nyakát sál fedi. Vékony arcán borosta. Fölül: ritkás fekete haj. Nagy, kerek szemüvege uralja az arcát, a lencsék villognak a mécsesek fényében, amikor megmozdítja a fejét.

A férfi nyugodt. Lassú mozdulattal nyúl a széke mellett álló kis asztal felé. Elveszi a cigaretta dobozt, kiütöget belőle egy szálat, megnyomogatja, fellazítja benne a dohányt. A szájába illeszteti. Mutatja nekem is, hogy vegyek, de intek, hogy nem kérek. A dobozt visszateszi az asztalra. Pulóvere zsebéből gyufásdobozt kotor elő. Kivesz egy szálat. Elhúzza a foszforcsíkon, fellobban a láng. A cigaretta végéhez illeszteti, aztán meglengtetve kioltja. Felizzik a cigaretta vége, a plafon felé fújja a füstöt.

– Hallgatom – mondja.

Hangja száraz, reszelős.

– Kaphatnék vizet. – mondom.

– Persze...

Int egyik társának, aki kimegy a szobából. Rövid idő múlva egy bőrkulaccsal tér vissza. A kezembe adja. Mohón iszom. Az ingujjamba törölöm a számat.

– A társaim?

Elmosolyodik.

– Nyugodt lehet. Jól vannak. A közelben őrizzük őket.

Mélyet szippant a cigarettából, közben nem veszi le rólam a szemét.

Hallgatunk.

– Azért jöttem... – kezdem. – Szóval, azért küldtek ide, mert megszűnt a diktatúra... Felszabadul az ország. Senkinek sem kell bujkálnia. Maguknak sem...

– Nocsak – mondja hűvösen.

A pásztázó tekintet nem változik. Úgy látom, nem izgatja fel, amit mondtam.

– Igen... Az új vezetőség..., mármint a kormány..., ami pár napon belül feláll..., szeretné felszámolni a harcoló alakulatokat..., hogy megteremtse az új rendet.

A férfi hallgat. A cigarettából a füst rezzenetlenül száll a plafon felé.

Egyszer csak megszólal:

– Értem.

Mereven néz rám. Elkapom a tekintetemet.

– És kik vannak a vezetőségben? – kérdezi.

– Alvarado tábornok, Carrasco tábornok, Mario Pizarro...

Legalább egy percig csend van. Még mindig engem néz. Aztán megtöri a hallgatást. Hangja reszelős, kellemetlen.

– És maguk azt gondolják, hogy ezek egy jobb rendszert alakítanak ki, mint ami eddig volt?

Érzem, hogy kiszárad a torkom.

– Igen... – válaszolom. Remeg a hangom.

A parázs már a körme közelében van. Leveri a hamut, visszateszi a kezét a karfára.

– Én ismerem Alvaradot és Carrascot is. A harmadik embert nem... Nem gondolom, hogy hibátlan lesz az új rendszer... Más lesz, mint ami eddig volt, de jobb nem...

Csendben nézem az arcát. Szívem vadul kalapál bordáim ketrecében.

– Az ember furcsa állat – így ő. – Az ösztönei irányítják.

A cigarettáját nézem mereven. De ő nem jön zavarba.

– Így lesz ez itt is – mondja.

Szippant kettőt, majd elnyomja a csikket a kisasztalon fekvő hamutálban.

– Nos, átadta az üzenetet. Úgyhogy minden rendben van.

A hangja nyugodt. Lassan őrlí a szavakat.

– Elkísérjük a sivatag széléig.

Int az egyik emberének.

– Mehettek! És a kezét nem kell összekötnötök! Elég a szemét befedni!

A kijáratig vezetnek. Ott bekötik a szememet.

Miközben az autóban visszafelé utazunk, arra gondolok: mi lesz, miután átadom az információkat feletteseimnek. Lefokoznak hadnaggyá. Alvaradóék pedig megszervezik a sivatagi beavatkozást: ha tárgyalással nem megy, megpróbálják erőszakkal. Aztán vagy sikerül nekik, vagy sem.

A fülemben csengenek a vékony, szemüveges férfi szavai.

Egy biztos: a jövővel kapcsolatos illúzióim szertefoszlottak.